

TOMASZ RAKOCZY

Zasady prawne ograniczające prawo wiernych do przyjmowania sakramentu Eucharystii

Okres od października 2004 do października 2005 r., na podstawie Listu Apostolskiego z dnia 7 października 2004 r. *Mane nobiscum Domine*, został ogłoszony przez śp. Ojca Świętego Jana Pawła II Rokiem Eucharystii. Biskup Rzymu, we wskazanym dokumencie pisał m.in.: *Łamanie chleba – jak na początku nazywano Eucharystię – zawsze pozostaje w centrum życia Kościoła. W przemijającym czasie Chrystus uobecnia przez nie swą tajemnicę śmierci i zmartwychwstania. W niej daje się On nam w swej osobie jako »chleb żywy, który zstąpił z nieba« (J 6, 51), a wraz z Nim otrzymujemy zadatek życia wiecznego, w którym już teraz możemy kosztować wiekuistej uczyty niebieskiego Jeruzalem¹. W dalszej części cytowanego punktu Listu Apostolskiego Jan Paweł II stwierdza, że nie zamierzam powtarzać dawanych już wcześniej pouczeń i że: do nich tylko odsyłam, zachęcając do ich zgłębienia i przyswojenia sobie ich treści. Ze wskazanych słów pouczenia wynika, że Biskup Rzymski odwołuje się do nauczania Kościoła odnośnie do Eucharystii, nie wprowadzając żadnego *novum*. To wcześniejsze nauczanie zostało wyrażone chociażby w KPK z 1983 r., w którym papież, jako prawodawca powszechny bardzo gorąco zachęca wiernych do włączenia się w przeżywanie Eucharystii. W kan. 897 nazwał Eucharystię *Najbardziej Czcigodnym Sakramentem*, do którego wierni, jak stanowi w kan. 898, winni odnosić się z największym szacunkiem. W szczególności mają oni brać czynny udział w Jego sprawowaniu, przyjmując Go z największą pobożnością i często oraz adorując Go z największą czcią.*

Rodzi się jednak pytanie *a contrario*, a mianowicie czy istnieją jakieś zasady prawne, które ograniczają prawo wiernych do przystępowania do tego „Najczci-

¹ MnD 3.

godniejszego Sakramentu”. Mimo że KPK nie zawiera wprost katalogu takich zasad, to jednak o nich stanowi. Wymagają one wyinterpretowania. Na podstawie analizy przepisów prawnych dotyczących Eucharystii, można wyliczyć siedem zasad ograniczających prawo wiernego do Eucharystii. Pośród nich trzy wyłączają prawo wiernych do Eucharystii w ogóle; pozostałe natomiast stawiają wiernym pewne ograniczenia dotyczące przyjmowania Komunii św., nie wyłączając jednak prawa do niej. Do pierwszej z grup należą: zakaz przyjmowania Eucharystii przez wiernych ukaranych, zakaz przyjęcia Eucharystii przez wiernych żyjących w grzechu ciężkim i obowiązek przyjęcia Eucharystii od szafarza katolickiego. Do drugiej z grup należą: obowiązek zachowania postu eucharystycznego, przyjęcie Eucharystii raz dziennie, przyjęcie Eucharystii pod odpowiednią postacią i postawa towarzysząca przyjęciu Eucharystii. Omówienie niniejszych zasad stanowi treść artykułu.

I. Zakaz przyjmowania Eucharystii przez wiernych ukaranych

Prawodawca powszechny w kan. 915 KPK stanowi, że: *Do Komunii Świętej nie należy dopuszczać ekskomunikowanych lub podlegających interdyktowi, po wymierzeniu lub deklaracji kary [...]. Zakaz ten dotyczy jedynie kar forum zewnętrznego, czyli sytuacji, gdy kara jest karą *ferendae sententiae*. Bezpośrednim i głównym adresatem wskazanej normy jest szafarz Eucharystii, który ma obowiązek odmówić udzielenia sakramentu. Pośrednio niniejsza zasada dotyczy wiernego, który ma obowiązek powstrzymania się od przystąpienia do Komunii św.².*

Zakaz przyjmowania sakramentów, a zatem także i Eucharystii, nie dotyczy jedynie wiernych ukaranych na forum zewnętrznym tj. związanych skutkami kary *ferendae sententiae*. Wiąże on wiernych, którzy zaciągnęli karę *latae sententiae*. Wierni żyjący w karze, którą zaciągnęli z mocy samego prawa, także nie mogą przystępować do sakramentów, a zatem konsekwentnie mają obowiązek powstrzymania się od przystąpienia do Eucharystii. Wniosek taki płynie z analizy skutków, jakie wywiera ekskomunika czy interdykt *latae sententiae*, a które zostały wpisane do kan. 1331 §1 oraz 1332 KPK³. Gdyby jednak, będąc w takiej karze, wierni okazali nieposłuszeństwo prawu i przystąpili do Eucharystii, szafarz, nawet mając świadomość wiążącej ich kary, nie może skorzystać z normy kan. 915 i odmówić im udzielenia sakramentu, ponieważ kara nie jest karą *ferendae sententiae*. Kodeksowy zakaz przystępowania do sakramentów w przypadku

² P. Hemperek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz: *Uświęcające zadanie Kościoła*. W: P. Hemperek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.* Lublin 1986 s. 121.

³ Althaus: *Komentarz do kan. 915*. W: *Münstericher Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, Essen 1984 s. 915/2.

kar *latae sententiae* zobowiązuje wiernego do powstrzymania się od przystępowania do sakramentów, ale jeszcze nie obowiązuje szafarza do odmowy ich udzielenia.

W przypadku kar *latae sententiae* obowiązek powstrzymania się przez wiernego od przystępowania do sakramentów świętych nie jest jednak bezwzględny. Chociaż kara wiąże wiernego, jak stanowi kan. 1351: *wszędzie, także po ustaniu władzy tego, kto karę ustanowił lub wymierzył, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono*, to prawo przewiduje dwa wyjątki od niniejszej reguły. Pozwalają one na zawieszenie kary w danym momencie. Pierwszy z nich został wpisany do kan. 1352 §2 KPK. Jeśli przestępstwo kościelne nie jest notoryczne w miejscu przebywania przestępcy, wierny może zawiesić karę w niebezpieczeństwie poważnego zgorzenia lub zniesławienia siebie samego i w konsekwencji przystąpić do Eucharystii. Podmiotem oceniającym zweryfikowanie się wymagań stawianych przez prawo jest sam wierny. On własną powagą zawieszając wykonanie cięższej na nim kary. Chcąc zilustrować tę normę jakimś przykładem, można by wskazać na wiernego, który znalazł się we wspólnocie, nie świadomej zaciągniętej przezeń kary (wówczas kara nie jest notoryczna) i uczestniczy w Eucharystii ważnej dla niego z racji np. ślubu czy pogrzebu bliskiej osoby. W swojej subiektywnej ocenie nie przystępując do Komunii św., wierny mógłby spowodować sytuację poważnego zniesławienia samego siebie lub zgorzenia np. z tego względu, że jest bliskim krewnym. Należy domniemywać, że w takim przypadku zostałyby spełnione wymagania stawiane przez prawo i wierny mógłby przystąpić do Komunii Eucharystycznej.

Drugi wyjątek od zasady obowiązywalności kary ma miejsce, w rozumieniu kan. 1352 §1, w sytuacji niebezpieczeństwa śmierci wiernego. Zawieszeniu w takim przypadku ulega także kara zdeklarowana lub nałożona, nawet zastrzeżona, na czas tak długi, jak trwa niebezpieczeństwo śmierci. Podmiotem weryfikującym zaistnienie wymagań stawianych przez normę prawną jest samo prawo. Zawieszenie następuje w tym przypadku z mocy samego prawa.

Obecne prawo kanoniczne wylicza dziewięć przestępstw zagrożonych karą ekskomuniki *latae sententiae*. Spośród nich wiernych świeckich dotyczy pięć z nich. Są one następujące: porzucenie, zabranie lub przechowanie postaci Eucharystycznych w celu świętokradczym (kan. 1367); użycie przymusu fizycznego wobec Biskupa Rzymskiego (kan. 1370 §1); odstępstwo od wiary (apostazja, schizma, herezja – kan. 1364 KPK); aborcja (kan. 1398); nagrywanie przy pomocy jakiegokolwiek urządzenia technicznego tego, co w spowiedzi sakramentalnej, prawdziwej lub symulowanej, własnej lub kogoś innego, jest mówione przez spowiednika lub przez penitenta czy upowszechnianie tego za pośrednictwem

środków masowego przekazu (ekskomunika pozakodeksowa⁴). Dwa pierwsze przestępstwa są zastrzeżone Stolicy Apostolskiej. Pierwsze z wyliczonych przestępstw jest ponadto zastrzeżone Kongregacji Nauki Wiary⁵.

Kara interdyktu *latae sententiae* spotyka natomiast wiernego, który dokona jednego z czterech przestępstw: użycia przymusu fizycznego wobec biskupa (kan. 1370 §2); usiłowania sprawowania Ofiary Eucharystycznej bez świec kapłańskich (kan. 1378 §2 n. 1); usiłowania udzielenia rozgrzeszenia albo słuchania spowiedzi bez możliwości ważnego udzielenia rozgrzeszenia (kan. 1378 §2 n. 2); fałszywego oskarżenia spowiednika o nakłanianiu do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu przed przełożonym kościelnym (kan. 1390 §1).

II. Zakaz przyjmowania Eucharystii przez wiernych żyjących w grzechu ciężkim

Niniejsza zasada różnicuje się na dwie. Pierwszą z nich jest zakaz przyjmowania Eucharystii przez wiernych żyjących w grzechu ciężkim, który nie nosi znamion jawności. Druga kategoria dotyczy wiernych żyjących w grzechu ciężkim jawnym. Od obu tych zasad istnieją wyjątki. Reguły te zatem nie wiążą bezwzględnie. Ten zakaz, jako jedyny z omawianych, wypływa z prawa Bożego⁶.

1. Wierni żyjący w grzechu ciężkim niejawnym

Zakaz przyjmowania Eucharystii przez wiernych będących w stanie grzechu ciężkiego, a właściwie mających świadomość pozostawania w takim grzechu, wprowadził prawodawca w kan. 916 KPK. Stanowi on, że: *Kto ma świadomość grzechu ciężkiego, nie powinien bez sakramentalnej spowiedzi odprawiać Mszy świętej ani przyjmować Komunii Świętej, chyba że istnieje poważna racja i nie ma sposobności wypowiedania się. W takim jednak wypadku ma pamiętać o tym, że jest obowiązany wzbudzić akt żalu doskonałego, który zawiera w sobie zamiar wypowiedania się jak najszybciej.* Tradycyjna nauka Kościoła stanowiąca o koniecznym wymaganiu wolności od grzechu ciężkiego w momencie przystąpienia do Komunii św., została wyrażona w nauczaniu Soboru Trydenckiego, który domagał się, aby przyjęcie Eucharystii było poprzedzone wcześniejszym uzyskaniem abszolucji sakramentalnej w sytuacji, gdy zaistniał grzech ciężki.

⁴ AAS 80 (1988) 1367, tekst polski. W: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966 – 1994*. Tarnów 1995 s. 324.

⁵ Por. *List Apostolski* z 18 maja 2000 r., AAS 93 (2001) s. 785–788, por. T. R a k o c z y: *Rezerwacje przestępstw kanonicznych w rozumieniu Listu Apostolskiego Kongregacji Nauki Wiary z 2001 i KPK z 1983*. „Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne”. R. 2004 nr 5–6 s. 81–86.

⁶ M. P a s t u s z k o: *Najświętsza Eucharystia według Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*. Kielce 1997 s. 151.

Sobór uczył w tej kwestii, że: [...] ci, którzy świadomi są ciężkiego grzechu, jakkolwiek sądziliby, że za niego żałują, o ile mogą mieć spowiednika, powinni najpierw odbyć sakramentalną spowiedź. Jeśliby zaś ktoś odważył się inaczej uczyć, głosić albo uparcie twierdzić, lub też bronić w publicznej dyskusji, tym samym – niech będzie wyłączony⁷.

Wskazany przepis prawny zawarty w kan. 916 KPK potwierdza cytowane nauczanie Kościoła. Wynikają z niego niezmiennie dwie normy prawne dotyczące dwóch różnych sytuacji, w jakich może znaleźć się wierny. Pierwsza z nich dotyczy zakazu przystąpienia do Komunii św. o charakterze bezwzględny i dotyczy osób, które są obciążone grzechem ciężkim i mają możliwość wyspowiedzenia się. Tym wiernym nie wolno jest przystąpić do Komunii Eucharystycznej. Druga norma dotyczy tych wiernych, którzy są co prawda obciążeni grzechem ciężkim, ale są pozbawieni możliwości wyspowiedzenia się. Wspomniany zakaz wiąże ich zatem względnie. W takiej sytuacji mogą przystąpić do Komunii Eucharystycznej. Wcześniej jednak winni wzbudzić akt żalu doskonałego, który zakłada zamiar wyspowiedzenia się jak najszybciej, tj. przy najbliższej możliwości⁸. Prawodawca domaga się ponadto, aby przystąpienie do Eucharystii w sytuacji grzechu ciężkiego było umotywowane poważną przyczyną. Nie jest więc wystarczający zwykły zamiar⁹. Zasada ta może mieć swoją aplikację w sytuacji, gdy nie ma szafarza sakramentu pokuty albo gdy jest, ale wierny nie zdążyłby wyspowiadać się, przed przyjęciem Eucharystii. Huels wskazuje ponadto, że poważny powód, oprócz niebezpieczeństwa śmierci, może zaistnieć także w sytuacji, gdy dostępny jest jedynie spowiednik znany osobiście i wyspowiedzenie się u niego wiązałoby się ze skrupowaniem¹⁰. Argument ten wydaje się jednak dyskusyjny w obliczu zasady, jaką podaje prawodawca w kan. 960, stanowiąc o konieczności integralności spowiedzi św. Ilustrując tę normę jakimś przykładem, można wskazać, podobnie jak w przypadku wiernego ukaranego karą *latae sententiae*, na wiernego, który uczestniczy w ważnej dla niego Eucharystii z racji pogrzebu czy ślubu bliskiej osoby i nie ma możliwości wyspowiedzenia się. Wierny jednak musi być świadom, że dokonał wszelkich wysiłków, aby wyspowiadać się przed udziałem w Eucharystii i nie odkładał spowiedzi na sam moment bezpośrednio przed sprawowaniem sakramentu. Stan świadomości pozostawiania w grzechu ciężkim zabrania przystępowania do Eucharystii i tylko do

⁷ Sobór Trydencki, sesja. XIII, c. 11, tekst polski. W: *Breviarium fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*. Oprac. S. Głowa, I. Bieda. Poznań 1998 s. 406.

⁸ Althaus: *Komentarz do kan. 916*. W: *Münstericher Kommentar ...*, dz. cyt., s. 916/4.

⁹ P. Hemperek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz: *Uświęcające zadanie Kościoła ...*, dz. cyt., s. 120.

¹⁰ J. M. Huels: *Komentarz do kan. 916*. W: J. P. Beal, J. A. Coriden, T. J. Green: *New Commentary on the Code of Canon Law*. New York 2000 s. 1111.

Niej. Warto zwrócić uwagę na to, że analogicznego zakazu nie ma w przypadku przystępowania czy sprawowania pozostałych sakramentów.

2. Wierni żyjący w jawnym grzechu ciężkim

Sytuacja staje się bardziej skomplikowana, gdy wierny żyje w grzechu ciężkim, który nosi znamię grzechu ciężkiego jawnego. Taką sytuację prawodawca powszechny normuje w kan. 915 KPK. Stanowi on, że: *Do Komunii Świętej nie należy dopuszczać [...] osób trwających z uporem w jawnym grzechu ciężkim*. Norma ta, podobnie jak dotycząca wiernych związanych karą *ferendae sententiae*, jest adresowana do szafarza, który ma obowiązek pominąć takie osoby w rozdawaniu Komunii św.

Analizując omawianą zasadę należy odpowiedzieć na rodzące się pytanie o definicję *jawnego grzechu ciężkiego*, którym operuje prawo. Wykładnię tę podała Stolica Apostolska w Deklaracji z dnia 24 czerwca 2000 r., opracowanej przez dwie Kongregacje, tj. Kongregację Doktryny Wiary oraz Kongregację Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów¹¹. Bezpośrednim celem opublikowania niniejszej deklaracji, jak wskazują jej twórcy, były poglądy niektórych autorów, którzy *sugerują, używając rozmaitych argumentów, że norma kan. 916 KPK nie jest aplikowalna do tych spośród wiernych, którzy rozwiedli się i zawarli powtórny związek małżeński*. Prawodawca stanowi w pkt 2, że sytuacja jawnego grzechu ciężkiego jest w rozumieniu prawa kanonicznego jasna. Ma ona miejsce, gdy zostają spełnione równocześnie trzy warunki. Są nimi mianowicie: grzech ciężki, rozumiany obiektywnie tak, że udzielający Komunii św. nie jest w stanie go ocenić wskutek subiektywnej nieprzypisyalności; uparta trwałość, która oznacza istnienie obiektywnej sytuacji grzechu, który trwa w czasie i jakiej wola indywidualnego członka wspólnoty wiernych nie może zakończyć (żadne inne wymagania nie są konieczne do ustanowienia fundamentalnej ciężkości tej sytuacji w Kościele, jak np. upomnienie czy wcześniejsze ostrzeżenie itd.); zewnętrzny charakter sytuacji ciężkiego grzechu habitualnego¹². Reasumując, należy stwierdzić, że osobami żyjącymi w jawnym grzechu ciężkim są ci, którzy pozostają w

¹¹ Tekst angielski Deklaracji w.: http://vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/intrptxt/documents/rc_pc_interptxt_doc_20000706_declaration_en.html, 2005-03-27, godz. 18:05.

¹² The phrase „and others who obstinately persist in manifest grave sin” is clear and must be understood in a manner that does not distort its sense so as to render the norm inapplicable. The three required conditions are:

a) grave sin, understood objectively, being that the minister of Communion would not be able to judge from subjective imputability;

b) obstinate persistence, which means the existence of an objective situation of sin that endures in time and which the will of the individual member of the faithful does not bring to an end, no other requirements (attitude of defiance, prior warning, etc.) being necessary to establish the fundamental gravity of the situation in the Church;

c) the manifest character of the situation of grave habitual sin.

oczywistej niezgodzie z zasadami moralności chrześcijańskiej¹³ i trwają w niej w sposób habitualny.

W kategorii jawnego grzechu ciężkiego mieszczą się zatem osoby rozwiedzione, które zawarły powtórny związek w rozumieniu prawa danego państwa. Wierni ci byli bezpośrednim przedmiotem wskazanej Deklaracji. Stolica Apostolska wypowiedziała się na ich temat także wcześniej m.in. w Adhortacji Apostolskiej *Familiaris Consortio* z dnia 22 listopada 1981 r. Czytamy w niej, że.: *Kościół jednak na nowo potwierdza swoją praktykę, opartą na Piśmie Świętym, niedopuszczania do Komunii Eucharystycznej rozwiedzionych, którzy zawarli ponowny związek małżeński. Nie mogą być dopuszczeni do Komunii Świętej od chwili, gdy ich stan i sposób życia obiektywnie zaprzeczają tej więzi miłości między Chrystusem i Kościołem, którą wyraża i urzeczywistnia Eucharystia. Jest poza tym inny szczególnie motyw duszpasterski: dopuszczenie ich do Eucharystii wprowadzałoby wiernych w błąd lub powodowałoby zamęt, co do nauki Kościoła o nierozzerwalności małżeństwa*¹⁴. Kościół wielokrotnie powtarzał swoje stanowisko w sprawie niemożliwości przyjęcia Komunii Świętej przez takich wiernych. Zostało ono wyrażone m.in. w Katechizmie Kościoła Katolickiego z dnia 11 października 1992¹⁵ oraz w Liście Kongregacji Nauki Wiary z dnia 14 września 1994¹⁶. Sytuacja prawna osób rozwiedzionych, które zawarły powtórny związek małżeński jest analogiczna w skutkach do sytuacji: małżeństwa na próbę, wolnych związków bez żadnej publicznej więzi, katolików związanych tylko węzłem

¹³ P. Hempterek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz: *Uświęcające zadanie Kościoła ...*, dz. cyt., s. 120.

¹⁴ FC 84.

¹⁵ KKK 1650: *W wielu krajach są obecnie liczni katolicy, którzy na podstawie prawa cywilnego decydują się na rozwód i zawierają cywilnie nowy związek. Kościół, będąc wierny słowom Jezusa Chrystusa: „Kto oddał żonę swoją, a bierze inną, popełnia cudzołóstwo względem niej. I jeśli żona opuści swego męża, a wyjdzie za innego, popełnia cudzołóstwo” (Mk 10, 11–12), nie może uznać nowego związku za ważny, jeśli ważne było pierwsze małżeństwo. Jeśli rozwiedzeni zawarli cywilnie drugi związek małżeński, znajdują się w sytuacji, która obiektywnie wykracza przeciw prawu Bożemu. Dlatego nie mogą oni przystępować do Komunii eucharystycznej tak długo, jak długo trwa ta sytuacja. Z tego samego powodu nie mogą oni pełnić pewnych funkcji kościelnych.*

¹⁶ *Wierny, który żyje na stałe na sposób małżeński z osobą, która nie jest prawowitą małżonką albo prawowitym mężem, nie może przystępować do Komunii świętej*, tekst polski w: „L'Osservatore Romano”. Wydanie polskie. R. 15: 1994 nr 11 s. 49–51. Kongregacja Nauki Wiary wypowiedziała się na ten temat także wcześniej, w Liście z dnia 11 kwietnia 1973 r. skierowanym do biskupów w sprawie nauczania Kościoła o nierozzerwalności małżeństwa. Tekst polski. W: E. Sztafrowski: *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*. T. 7 z. 2. Warszawa 1977 s. 197–199, cyt. za: W. Góralski: *Problem udziału w życiu sakramentalnym osób żyjących w niekanonicznych związkach małżeńskich*. RNP. T. XIV: 2004 zeszyt 2 s. 100.

cywilnym. Ich także nie wolno w rozumieniu cytowanego punktu *Familiaris consortio* dopuścić do Komunii Eucharystycznej¹⁷.

Niniejszy zakaz nie jest jednak bezwzględny, jeśli chodzi o rozwiedzionych i żyjących w powtórnych związkach. Jan Paweł II we wskazanej adhortacji, w tym samym jej numerze, wskazuje na możliwość, w której takie osoby mogą przystępować do Eucharystii. Czytamy tam, że: *Pojednanie w sakramencie pokuty – które otworzyłoby drogę do Komunii Eucharystycznej – może być dostępne jedynie dla tych, którzy żalując, że naruszyli znak Przymierza i wierności Chrystusowi, są szczerze gotowi na taką formę życia, która nie stoi w sprzeczności z nierozwalnością małżeństwa. Oznacza to konkretnie, że gdy mężczyzna i kobieta, którzy dla ważnych powodów – jak na przykład wychowania dzieci – nie mogą uczynić zadość obowiązkowi rozstania się, postanawiają żyć w pełnej wstrzeżności, czyli powstrzymać się od aktów, które przysługują jedynie małżonkom.* Ta sama reguła została przypomniana we wskazanym numerze Katechizmu Kościoła Katolickiego i w omawianym Liście Kongregacji Nauki Wiary. Prawodawca umożliwia przyjmowanie Eucharystii przez osoby żyjące w powtórnych związkach niesakramentalnych, gdy zajądą dwa warunki. Pierwszym z nich jest ważny powód, który usprawiedliwia życie w omawianym związku. Takim może być, jak podają dokumenty Kościoła, wychowanie wspólnych dzieci. Jest to przykład najbardziej czytelny, ale nie wyklucza innych, które chociaż nie zostały wyliczone, muszą być równie poważne. Wychowanie wspólnego potomstwa wchodzi w zakres jednego z trzech dóbr sakramentu tzw. *bonum prolis*. Wydaje się, że gdyby pozostawanie w związku niesakramentalnym było usprawiedliwione przez pozostałe dobro (dobro małżonków, ponieważ dobro sakramentu i tak nie wchodzi tutaj w grę), powinno ono także zostać wskazane. Skoro jednak go nie wyliczono, prawdopodobnie nie należy brać go pod uwagę. Ostatecznie zatem wydaje się, że trudno byłoby znaleźć inne powody o równie poważnej ciężkości.

Drugim warunkiem jest zobowiązanie, jakie mają podjąć omawiane osoby. Mają one mianowicie powstrzymać się od aktów małżeńskich. Adhortacja nie wskazuje na podmiot, który miałby odebrać takie zobowiązanie. Nie jest jasne, kto ma nim być. Czy ma być nim przełożony zewnętrzny, czy wystarczający jest spowiednik, czy może wierni powinni podjąć się takiego zobowiązania własną powagą.

Według wskazanego Listu Kongregacji Nauki Wiary z dnia 14 września 1994 r. osoby, które żyją w związkach niesakramentalnych, a które podjęły się omawianego zobowiązania winny przystępować do sakramentów tak, aby nie budzić zgorszenia wspólnoty kościelnej. Nie wskazuje się tutaj na wymóg

¹⁷ M. Pastuszko: *Najświętsza Eucharystia ...*, dz. cyt., s. 153.

przyjmowania sakramentów poza swoją parafią, a jedynie mówi się o trosce dotyczącej uniknięcia zgorszenia.

Podsumowując całość norm prawnych w tej kwestii, należy wskazać, że brakuje konkretnych i szczegółowych przepisów wykonawczych. Wydaje się, że przedmiot ich regulacji domaga się, aby zostały opracowane przez poszczególne Konferencje Biskupów. Ten problem nie doczekał się do tej pory wyraźnego opracowania prawnego i budzi spore zamieszanie.

Cytowana uprzednio Deklaracja z dnia 24 czerwca 2000 r. wydana przez Kongregację Nauki Wiary i Kongregację Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów wskazuje w pkt 3 na troskę pasterską, jaka powinna cechować przełożonego kościelnego w przypadku odmowy udzielenia Eucharystii. Jest on mianowicie zobowiązany do podjęcia wysiłku polegającego na wytłumaczeniu niemożności przystąpienia do Komunii Eucharystycznej przez niniejsze osoby. Ostatecznie, gdyby jednak podjęte wysiłki nie dały efektu, szafarz musi odmówić udzielenia Eucharystii. Obie Kongregacje wskazują w pkt 4 Deklaracji, że żaden kościelny autorytet i w żadnym przypadku nie może zdyspensować szafarza Eucharystii z obowiązku pominięcia takich osób ani także nie może wydać norm przeciwnych temu zakazowi.

III. Przyjęcie Eucharystii od szafarza katolickiego

Wierni mają obowiązek przyjmowania sakramentów świętych od szafarzy katolickich, przy zachowaniu swobody wyboru obrządku¹⁸. Zasada ta została wpisana do kan. 923. Prawodawca stanowi, że: *Wierni mogą uczestniczyć w Eucharystycznej Ofierze i przyjmować Komunię świętą w jakimkolwiek obrządku katolickim, z zachowaniem przepisu kan. 844*. Kan. 844 §1, do którego odwołuje się prawodawca, stanowi, że: *Katolicy szafarze udzielają godziwie sakramentów tylko wiernym katolikom, którzy też godziwie przyjmują je tylko od katolickich szafarzy [...]*.

Wierny ma zatem prawo korzystania na zasadzie swobodnego uznania z jakiegokolwiek obrządku katolickiego¹⁹. Nie wolno mu jednak przyjmować Eucharystii z kościoła czy wspólnoty, które nie mają pełnej wspólnoty z Kościołem

¹⁸ M. Pastuszko: *Najświętsza Eucharystia ...*, dz. cyt., s. 223.

¹⁹ Należy pamiętać także i o tym, że nawet długotrwałe przyjmowanie sakramentów w Kościele Katolickim innego obrządku, niż obrządku chrztu, nie skutkuje zmianą obrządku. Niniejsza zasada została zawarta w normie kan. 112 §2. por. Althaus: *Komentarz do kan. 923*. W: *Münstericher Kommentar ...*, dz. cyt., s. 923/2.

Katolickim z zachowaniem jednakże wyjątku, o którym w kan. 844 §2²⁰. Zasadą wiążącą wiernego jest przyjmowanie Najświętszej Eucharystii z rąk szafarza katolickiego, mimo że jej ważność jest niekwestionowana także w Kościele Wschodnim odłączonym. Przyjęcie Komunii św. z rąk szafarza prawosławnego jest zatem w rozumieniu niniejszej zasady wyjątkiem. Może on zaistnieć po równoczesnym wyczerpaniu się trzech warunków wymaganych w normie wskazanego kan. 844 §2. Prawodawca wskazuje właściwie na trzy pary warunków, domagając się zweryfikowania się jednego z nich w każdej parze. Pary te są następujące: konieczność albo prawdziwy pożytek duchowy; brak niebezpieczeństwa błędu lub indyferentyzmu; fizyczna lub moralna niemożliwość udania się do szafarza katolickiego. Chcąc zilustrować tę normę jakimś przykładem, można wskazać na wiernego, który w swoim subiektywnym sądzie twierdzi, że czerpie większy pożytek duchowy z Eucharystii sprawowanej w świątyni Kościoła Prawosławnego; po wtóre zdaje sobie sprawę z odmienności obu Kościołów i w końcu jest dla niego moralnie niemożliwe udanie się do własnej świątyni np. z racji na brak zaufania do miejscowego szafarza katolickiego, który w oczach swojej wspólnoty cieszy się złą sławą. W takich okolicznościach, jak stanowi prawodawca, przyjęcie Eucharystii jest dla wiernego dozwolone, na co wskazuje słowo „wolno wiernym”, a nie np. „wierni są zobowiązani”. Wierni katolicy przyjmując Eucharystię z rąk szafarza prawosławnego winni pamiętać jednak o tym, by nie spowodować zgorzenia i nieufności u chrześcijan wschodnich ze względu na odmienne zwyczaje, gdy chodzi o przyjmowanie Komunii św. Czasami w imię takiego szacunku katolik powinien powstrzymać się od Eucharystii, o ile Kościół Wschodni rezerwuje ją tylko dla swoich wiernych²¹. Należy nadmienić, że obowiązek uczestnictwa w świątecznej Eucharystii nie wiąże wiernego katolika, gdyby znalazł się on w miejscu, w którym istniałaby jedynie świątynia Kościoła Prawosławnego²².

IV. Przyjęcie Eucharystii raz dziennie

Jak stanowi prawodawca powszechny w kan. 917: *Kto przyjął już najświętszą Eucharystię, może ją ponownie tego samego dnia przyjąć jedynie podczas sprawowania Eucharystii, w której uczestniczy, z zachowaniem przepisu kan. 921*

²⁰ J. M. Huels: *Komentarz do kan. 923*. W: J. P. Beal, J. A. Coriden, T. J. Green: *New Commentary ...*, dz. cyt., s. 1116.

²¹ Papieska Rada do Spraw Jedności Chrześcijan: *Dyrektorium Ekumeniczne*, 25 marca 1993, pkt 124, tekst polski. „Communio”. Wydanie polskie. R. 1994 nr 2.

²² Regułę tę potwierdza prawodawca powszechny w kan. 1248 §1: *Nakazowi uczestniczenia we Mszy świętej czyni zadość ten, kto bierze w niej udział, gdziekolwiek jest odprawiana w obrządku katolickim, bądź w sam dzień świąteczny, bądź też wieczorem dnia poprzedzającego*.

§2. Prawo staje zatem na stanowisku przyjmowania przez wiernego Komunii św. tylko raz dziennie. Jak wynika z przytoczonej wyżej normy nie jest to zasada wiążąca bezwzględnie. Wierny może przyjąć Eucharystię powtórnie tego samego dnia bez względu czy tym dniem jest dzień powszedni, niedziela, czy inna uroczystość. Musi zostać jednak zachowany tylko jeden warunek. Mianowicie: po raz drugi można przyjąć Komunię św. podczas sprawowania Eucharystii. Użyte w kanonie słowo *iterum* było przedmiotem zapytania skierowanego do Komisji Interpretacyjnej. Chodziło mianowicie o to czy należy je rozumieć jako „po raz drugi”, czy jako „po raz kolejny”. Oba te tłumaczenia są bowiem możliwe w przekładzie wskazanego słowa łacińskiego na język polski. Przyjęcie tej drugiej interpretacji (jako kolejne) otwierałoby wiernym możliwość wielokrotnego przyjmowania Eucharystii w ciągu jednego dnia. Komisja Interpretacyjna przedstawiła swoje wyjaśnienie dnia 11 lipca 1984 r., w którym opowiedziała się, że: *Wierny, który już przyjął Eucharystię, może według kan. 917 tego samego dnia przyjąć Komunię Świętą, o ile uczestniczy w Eucharystii*²³.

Racja sformułowania powyższej zasady jest podwójna. Po pierwsze prawodawca promuje udział wiernych w Eucharystii, zmierzając do pełnego ich uczestnictwa polegającego na przyjęciu Komunii św. Z drugiej strony chroni przed nadużyciem w przyjmowaniu Eucharystii przez wiernych kierujących się przesądem, ignorancją lub źle ukierunkowaną pobożnością²⁴.

Niniejsza reguła ograniczająca prawo wiernego do Eucharystii, wiąże się z zachętą przyjęcia Komunii św. podczas Mszy św., o której mowa w kan. 918. Jednakże *proszącym o nią dla słusznej racji poza Mszą świętą, należy udzielić, zachowując obrzędy liturgiczne*.

V. Obowiązek zachowania postu eucharystycznego

Warunkiem, jaki musi spełnić wierny przed przyjęciem Eucharystii jest zachowanie postu eucharystycznego. Jego przedział czasowy ulegał na przestrzeni dziejów coraz większemu złagodzeniu. Niemal od pierwszych wieków istnienia Kościoła wierni byli zobowiązani do powstrzymania się od wszelkich pokarmów i napojów od północy. Od zachowania niniejszego obowiązku można było odejść w przypadku niebezpieczeństwa śmierci oraz gdy należało spożyć Eucharystię, aby uchronić ją przed zniewagą. Niniejsze unormowania rządziły się kan. 858 §1 KPK z 1917 r. Do czasu promulgacji obecnego Kodeksu przepisy prawne w tej

²³ AAS 76 (1984) 746 cyt. za: Althaus: tekst niemiecki orzeczenia. W: *Münstericher Kommentar* ..., dz. cyt., s. 917/3.

²⁴ J. M. Huels: *Komentarz do kan. 917*. W: J. P. Bea, J. A. Coriden, T. J. Green: *New Commentary* ..., dz. cyt., s. 1112.

materii ulegały dalszemu złagodzeniu²⁵. Obecna zasada prawna została wpisana do kan. 919 §1 i 3. Prawodawca stanowi w §1, że: *Przystępujący do najświętszej Eucharystii powinien przynajmniej na godzinę przed przyjęciem Komunii Świętej powstrzymać się od jakiegokolwiek pokarmu i napoju, z wyjątkiem tylko wody i lekarstwa*. §3 niniejszego kanonu stanowi natomiast, że: *Osoby w podeszłym wieku lub złożone jakąś chorobą, jak również ci, którzy się nimi opiekują, mogą przyjąć Najświętszą Eucharystię, chociażby coś spożyli w ciągu godziny poprzedzającej*. Zasada zachowania postu eucharystycznego wiąże zatem na godzinę przed przyjęciem Komunii św. Nie dotyczy ona osób w podeszłym wieku, chorych oraz ich opiekunów. Obowiązku zachowania postu nie łamie ponadto przyjęcie wody i lekarstw²⁶. Prawodawca zachęca wiernych do zachowania dłuższego postu eucharystycznego, na co wskazuje słowo „przynajmniej”. Powstrzymanie się na sześćdziesiąt minut przed przyjęciem Eucharystii stanowi wystarczający i minimalny przedział czasu. Zachowanie postu eucharystycznego należy liczyć do momentu faktycznego przyjęcia Eucharystii, a nie rozpoczęcia sprawowania Mszy świętej²⁷.

Zachowanie postu eucharystycznego dotyczy także kapłana sprawującego Mszę świętą. Jednakże obowiązek ten jest złagodzony przed Eucharystią binowaną czy trynowaną. Prawodawca w kan. 919 §2 stanowiąc o niniejszej zasadzie, pozwala kapłanowi „coś spożyć”, nie zwalniając go zatem całkowicie z zachowania postu. Rodzi się zatem pytanie o to czy analogiczna zasada obowiązuje wiernego, który przed powtórным przyjęciem Eucharystii także mógłby coś spożyć. Należy zauważyć, że zarówno wiernego świeckiego jak i wiernego duchownego obowiązuje reguła przyjęcia (czy sprawowania) Eucharystii tylko raz dziennie. Wydaje się jednak, że prawodawca pozwala duchownemu na binowanie lub nawet trynowanie ze względu na potrzeby pastoralne czego nie można powiedzieć w przypadku przyjęcia Eucharystii przez wiernego. Dlatego też nie należy aplikować przez analogię możliwości złagodzenia postu w przypadku powtórnego przyjęcia Komunii św. przez wiernego świeckiego.

Także i w przypadku tej zasady należy spytać o możliwość odejścia od niej. Analizowana reguła jest niewątpliwie pochodzenia czysto kościelnego, czego z resztą dowodzi historia problemu polegająca na nieustannym zmniejszaniu wymagań stawianym wiernym w omawianej kwestii. Można zatem od niej dyspensować. Nie jest jednak jasne, kto jest właściwym podmiotem upoważnionym z

²⁵ P. Hemperek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz: *Uświęcające zadanie Kościoła ...*, dz. cyt., s. 125; J. M. Huels: *Komentarz do kan. 919*. W: J. P. Beal, J. A. Coriden, T. J. Green: *New Commentary ...*, dz. cyt., s. 1113.

²⁶ M. Pastuszek: *Najświętsza Eucharystia ...*, dz. cyt., s. 187.

²⁷ J. M. Huels: *Komentarz do kan. 919*. W: J. P. Beal, J. A. Coriden, T. J. Green: *New Commentary ...*, dz. cyt., s. 1114.

mocy samego prawa do udzielenia dyspensy czy jest nim biskup diecezjalny, co należy słusznie wywnioskować z kan. 87 §1, czy też ordynariusz miejsca, jak stanowi kan. 85. Ewidentna niejasność wskazanych kanonów nie daje w tej materii zdecydowanej odpowiedzi. Przed KPK 1983 dyspensa od zachowania tego obowiązku była zastrzeżona Stolicy Apostolskiej²⁸.

VI. Przyjęcie Eucharystii pod odpowiednią postacią

Prawodawca w kan. 925 stanowi, że: *Komunii Świętej należy udzielać tylko pod postacią chleba, albo zgodnie z przepisami liturgicznymi, pod obiema postaciami; w wypadku zaś konieczności, także pod postacią wina.*

Przyjmowanie Eucharystii tylko pod jedną postacią nie stanowi umniejszenia dostępu do łask sakramentu. Sobór Trydencki uczył, że wierni przyjmujący Eucharystię pod jedną postacią przyjmują całego Chrystusa i prawdziwy Sakrament. Z tego powodu wierni przystępujący do Komunii św. pod postacią chleba nie są pozbawieni żadnej łaski koniecznej do zbawienia. Sobór Trydencki wskazał ponadto, że: *z mowy podanej w rozdziale VI św. Jana nie można słusznie wnioskować, że nakazana jest Komunia pod dwiema postaciami (kan. 3), jakkolwiek by ją rozumiano według różnych interpretacji świętych Ojców i Doktorów. Bo ten sam, który powiedział: „Jeśliście nie pożywali ciała Syna Człowieczego i nie pili krwi Jego, nie będziecie mieć życia w sobie” [J 6, 53], powiedział też: „Kto spożywa ten chleb, żyć będzie na wieki” [J6, 51]. I Ten, co powiedział: „Kto spożywa Ciało moje i pije krew moją, posiada życie wieczne [J6, 54], powiedział także: „Chleb, który ja dam, jest ciałem moje za życie świata” [J6, 51]. Wreszcie Ten, który powiedział: „Kto spożywa ciało moje i pije krew moją, przebywa we mnie a ja w nim [J 6, 56], powiedział również: „Kto spożywa ten chleb, żyć będzie na wieki” [J 6, 58]²⁹.*

Zasady przyjmowania Eucharystii pod obiema postaciami zostały przypomniane w Ogólnym Wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego z dnia 6 listopada 2003³⁰. Prawodawca w pkt. 281 zawiera krótką katechezę wyjaśniającą znaczenie udzielania Eucharystii pod dwoma postaciami. Czytamy mianowicie we wskazanym punkcie, że: *W takim znaku ukazuje się w doskonalszym świetle znak Uczty eucharystycznej i jaśniej wyraża się wola dopełnienia nowego i wiecznego przymierza we Krwi Pana; jaśniej też uwydatnia się związek istniejący pomiędzy Ucztą eucharystyczną, a ucztą eschatologiczną w królestwie Ojca. Sytuacje,*

²⁸ Tamże.

²⁹ Sobór Trydencki, *sesja XXI, rozdział 1*, tekst polski. W: *Breviarium fidei...*, dz. cyt., s. 408.

³⁰ Tekst polski. W: *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego z trzeciego wydania Mszału Rzymskiego*. Rzym 2002. Pallotinum. Poznań 2004.

umożliwiający przyjmowania Komunii Świętej pod dwoma postaciami zostały wyliczone w pkt. 283 Wprowadzenia. Dokument różnicuje odnośne normy prawne w czterech grupach. Po pierwsze, zachowuje w mocy normy prawne zawarte w rytuale. Po drugie, rozszerza możliwość takiego sposobu na nowe sytuacje. Komunię św. pod dwoma postaciami mogą mianowicie przyjmować kapłani, którzy nie mogą celebrować ani koncelebrować; diakon i usługujący, którzy pełnią swoje funkcje we Mszy św.; członkowie zgromadzeń we Mszy konwentualnej oraz Mszy zgromadzenia, alumni seminarium, uczestnicy rekolekcji lub zebrania jakiegoś zespołu duszpasterskiego. Po trzecie, Wprowadzenie zawiera delegację ustawową dla biskupa diecezjalnego, który w swoim Kościele partykularnym może wskazać na jeszcze inne sytuacje, jakie uprawniają wiernych do przyjmowania Komunii św. pod dwoma postaciami. Wśród nich mogą znaleźć się i takie, których ostateczne wykonanie będzie należało do kapłana sprawującego pasterską pieczę nad powierzoną mu wspólnotą. Czwarta grupa jest objęta delegacją dla Konferencji Biskupów. Zostały one upoważnione, według ich przekonania, do wydania norm dotyczących rozszerzenia możliwości udzielania Komunii św. pod dwoma postaciami. Normy te wymagają jednak do swej ważności uzyskania *recognitio* ze strony Stolicy Apostolskiej.

W przypadku udzielania Komunii św. pod dwoma postaciami należy pouczyć wiernych, tak, aby zostało wykluczone niebezpieczeństwo znieważenia Najświętszego Sakramentu, a sam obrzęd nie okazał się trudny do wykonania z powodu zbyt dużej liczby uczestników lub z innej przyczyny. Jak wskazują pkt. 285, 286, 287 Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego, przyjęcie Eucharystii pod dwoma postaciami może odbywać się zarówno poprzez udzielenie osobno postaci chleba i wina lub poprzez zanurzenie postaci chleba w postaci wina. Konferencja Episkopatu Polski ustaliła, że Komunii św. pod dwiema postaciami należy na terenie diecezji polskich udzielać „przez zanurzenie” (*per intinctionem*).³¹

Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego nie wyjaśnia sytuacji usprawiedliwiającej konieczności udzielenia Komunii św. tylko pod postacią wina. Należy suponować, że taki sposób przyjęcia Eucharystii podyktowany będzie jedynie racjami poważnymi. Kongregacja Świętego Oficjum stwierdziła w latach 1950 – 60, że omawiany powód może zaistnieć w przypadku osób chorych, które są niezdolne do przyjęcia Komunii św. pod postacią chleba. Wydaje się, że takie powody także i obecnie mogą tłumaczyć wyjątek od zasady³².

³¹ L. Adamowicz: *Wprowadzenie do prawa o sakramentach świętych według Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*. Lublin 1999 s. 118.

³² J. M. Huels: *Komentarz do kan. 925*. W: J. P. Bea, J. A. Coriden, T. J. Green: *New Commentary ...*, dz. cyt., s. 1118.

VII. Postawa towarzysząca przyjęciu Eucharystii

KPK z 1983 r. nie normuje zagadnienia sposobu przyjęcia przez wiernego Eucharystii. Prawodawca w szczególności nie podaje zasady czy wierny jest zobowiązany do przyjęcia jej klęcząc czy stojąc; a także czy szafarz winien podać Najświętszy Sakrament do ust czy może położyć Go na rękę przyjmującego. Stolica Apostolska nie pominęła jednak tych ważnych zagadnień milczeniem. Instrukcja z dnia 1 grudnia 1980 r. *Inestimabile donum* zawiera bowiem delegację ustawową upoważniającą poszczególne Konferencje Biskupów do wydania szczegółowych norm prawnych w tej materii. Ta sama delegacja została przypomniana przez Kongregację Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów we Wprowadzeniu teologiczno-pastoralnym do obrzędów *Komunia Święta i kult tajemnicy Eucharystii poza Mszą świętą* z dnia 25 stycznia 1994, w nr 21. Kongregacja stanowi m.in., że: *Zgodnie z wielowiekową tradycją przy udzielaniu Komunii Świętej należy zachować zwyczaj składania cząstki konsekrowanego chleba na języku przyjmujących Komunię. Konferencje Biskupów mogą jednak postanowić, żeby na podległym im terenie przyjmowano Komunię świętą także przez składanie konsekrowanego chleba na rękach wiernych, byleby nie zaistniało niebezpieczeństwo braku czci lub powstania wśród wiernych fałszywych opinii o Najświętszej Eucharystii. Decyzja taka wymaga zatwierdzenia Stolicy Apostolskiej.* Pierwszym wnioskiem, który nasuwa się po lekturze wskazanej normy jest taki, że Stolica Apostolska wskazuje na przyjmowanie Komunii św. do ust w postawie klęczącej na sposób bardziej tradycyjny oparty na wielowiekowej tradycji. Przyjmowanie Komunii św. na rękę należy traktować jako odejście od niniejszej reguły i jako sposób „nowy”³³.

Realizując delegację ustawową wpisaną do cytowanej Instrukcji, Konferencja Episkopatu Polski, wydała dekret ogólny z dnia 11 grudnia 1980 r., w którym wskazuje się, że jedynym zwyczajnym sposobem przyjmowania Komunii św. jest sposób na klęcząco, do ust. Od tej zasady można odejść tylko w trzech przypadkach. Pierwszy z nich jest usprawiedliwiony przez tłok panujący w świątyni; drugi może mieć miejsce, gdy Msza św. sprawowana jest na zewnątrz, a jest właśnie po deszczu. Trzeci wyjątek dotyczy osób obciążonych kalectwem lub chorobą, których nie można obliżować do klęczenia ze względu na ich stan³⁴. Każdy ze wskazanych wyjątków odnosi się do sytuacji przyjęcia Komunii św. na stojąco. Żaden nie usprawiedliwia przyjęcia Eucharystii na rękę. Konferencja Episkopatu Polski wydała ponadto Instrukcję z dnia 11 marca 1987 r. w związku z wy-

³³ Por. P. M a j e: *Normy prawno-liturgiczne o przyjmowaniu Komunii świętej na rękę*. PK 1–2 (2000) s. 79–93.

³⁴ *Przepisy wykonawcze z dnia 11 grudnia 1980 roku do Instrukcji Kongregacji d o Spraw Sakramentów i Kultu Bożego „Inestimabile donum” z dnia 3 kwietnia 1980 roku*. W: L. A d a m o w i c z: *Wprowadzenie ...*, dz. cyt., s. 116.

daniem nowego mszału oltarzowego. Porusza ona także odnośne zagadnienie. Tym razem normy prawne w niej zawarte brzmią nieco bardziej liberalnie. Czytamy mianowicie, że Komunii św. udziela się przez podanie Hostii wprost do ust i że wierni przyjmują Eucharystię w postawie klęczącej. Konferencja Episkopatu dopuszcza jednak dość daleko idące wyjątki od tej zasady, ponieważ, jak stanowią Biskupi, wierni mogą również stać, gdy przemawiają za tym szczególne okoliczności. Nie zostały one nawet egzemplarycznie wymienione. Jeżeli natomiast udziela się Komunii św. pod dwoma postaciami, wierni mają ją przyjąć postawę stojącą. Ta norma nie została w żaden sposób skomentowana. Nie zostało wskazane, co miałyby usprawiedliwiać zmianę postawy w takim przypadku.

Analizując wskazane zasady prawne, należy spytać o stronę formalną. Konferencja Biskupów, w rozumieniu kan. 455 KPK, może wydawać dekrety ogólne, jeśli została do tego upoważniona przez delegację ustawową. Może to także czynić wskutek własnej inicjatywy. Zawsze jednak projekt dekretu ogólnego do swojej promulgacji wymaga wcześniejszej zgody Stolicy Apostolskiej. Może zostać do niej zgłoszony, jeśli opowie się za nim co najmniej dwie trzecie biskupów danej Konferencji mającej głos stanowczy. Sposób udzielania Komunii św. rzeczywiście należy do kompetencji Konferencji Biskupów. Wniosek taki płynie z cytowanej już Instrukcji *Inestimabile donum*, która wyraźnie deleguje do tego Konferencję Biskupów i tylko ją. Decyzja zatem o sposobie udzielania Eucharystii winna zostać wydana w drodze dekretu ogólnego tak, jak stało się to w roku 1980. Ewentualna zmiana tej decyzji powinna nastąpić w drodze nowego dekretu ogólnego, potwierdzonego przez Stolicę Apostolską, a nie poprzez wydanie Instrukcji.

Prawodawca powszechny nazywa Eucharystię Najczcigodniejszym Sakramentem i zachęca wiernych do jak najczęstszego przyjmowania Go. Ten sam prawodawca konstruuje jednak zasady ograniczające prawo wiernych do przyjmowania Eucharystii. KPK wylicza ich siedem. Omawiane reguły zamykają wiernym drogę do przyjęcia Eucharystii albo w ogóle, albo tylko częściowo. Tylko jedna z nich wypływa z prawa Bożego. Jest nią mianowicie zakaz przyjęcia Eucharystii w sytuacji grzechu ciężkiego. Pozostałe są pochodzenia czysto kościelnego.

Jeśli chodzi o zasady należące do pierwszej ze wskazanych grup, to należy zauważyć, że mimo tak dużego rygoru prawnego, tylko jedna ze wskazanych zasad obowiązuje bezwzględnie. Chodzi mianowicie o zakaz przyjmowania Eucharystii przez wiernych ukaranych na forum zewnętrznym. Wskazany stan kanoniczny wiernych skutkuje tym, że szafarz ma obowiązek odmówienia udzielenia Komunii św. Zasada ta jest ustanowienia kościelnego. Prawodawca przewi-

duje więc możliwość odejścia od zakazu płynącego z prawa Bożego, a nie przewiduje możliwości odejścia od zakazu czysto kościelnego. Odejście od pozostałych reguł z pierwszej grupy jest obwarowane okolicznościami proporcjonalnymi do powagi zakazu i zawsze wskazuje go sam prawodawca. W przypadku wiernych żyjących w grzechu ciężkim Kodeks wyróżnia sytuację grzechu jawnego i niejawnego. Cenne dla kanonistyki jest niewątpliwie jednoznaczne zdefiniowanie pierwszej z nich i wskazanie, że pozostają w niej osoby rozwiedzione, które zawarły powtórny związek cywilny.

